

Информисање у одлучивању:

Стратегијско истраживање у Министарству
одбране Србије и Црне Горе

Richard Cohen

Овај извештај је настао захваљујући несебичној
подршци фондације Rockefeller Brothers Fund

Информисање у одлучивању:

Стратегијско истраживање у Министарству
одбране Србије и Црне Горе

© Jefferson Institute 2005

Издавач:

Jefferson Institute
Стевана Сремца 4
11 000 Београд
Србија

Дизајн, прелом и припрема:
Бранко Отковић

Превод са енглеског језика:
Jefferson Institute

ISBN: 86-905973-2-8

Штампа: Графодром

Садржај:

Сажетак	1
I. Увод	3
II. Реформа система одбране СЦГ	5
III. Стање војне научно-истраживачке делатности	13
IV. Пример 1: Искуства Канаде у области стратегијског истраживања	23
V. Пример 2: Центар за стратегијске студије Министарства одбране Републике Словеније	32
VI. Реорганизација стратегијске истраживачке делатности у Министарству одбране	39
VII. Наредни кораци	49
Анекс А	51
Анекс Б	53
Анекс Ц	55

Сажетак

Циљ ове Студије, заједнички напор Министарства одбране Србије Црне Горе и Цеферсон Института у Београду, је да анализира садашње стање стратегијског истраживања у Министарству одбране, да процени његове предности и мане и да предложи ново истраживачко тело базирано на најбољој пракси сличних института у другим демократским земљама. Студија истражује текући план реформе институција одбране Србије и Црне Горе и научно истраживачких центара у подрици Министарства одбране. Затим, анализира канадско искуство оперативних истраживања и стратегијске анализе и словеначки „Центар за стратегијске студије“, који је успешно деловао у подрици словеначког Министарства одбране и оружаних снага у периоду од 1991 – 2002. године.

Ова студија извучи поуке из искустава ових двеју различитих земаља и интегриса их у водич за успостављање Института за стратегијска истраживања који би био лоциран унутар Министарства одбране Србије и Црне Горе

Улога Института требало би да буде информисање виших цивилних и војних збаничника који кроје политику и доносе одлуке. Институт треба да идентификује питања која се јављају и да пружи дубљу анализу да би се успоставила заједничка основа за доношење одлука, као и да припреми одбрану својих процена.

Како би се то и постигло, ова студија пропорукује структуру Института као и његову оптималну позицију унутар Министарства одбране. Структура, која се предлаже, базирана је на пет функционалних одељења предвођених председником, који директно одговара помоћнику министра за политику одбране.

Организациона структура Института укључила би и секретаријат, као и сектор публикација и пет одељења:

- Стратегија безбедности и одбране
- Изазови безбедности и стратегијска процена
- Безбедносне интеграције и техничке анализе
- Војно-цивилни односи и управа одбране
- Војна историја

Једном усвојена од стране главних носилаца, ова студија и њене препоруке, формираће основу за Акциони план, који представља Фазу 2 овог пројекта.

Фаза 2 је фаза имплементације, којом је замишљено да се успостави почетна оперативна способност Института и треба да укључи следеће:

- Консултације са главним носиоцима у вези са резултатима фазе 1 односно студије, како би се постигао договор у имплементацији акционог плана
- Коначну верзију структуре Института, било потврђену као препоручену, или у измењеном облику

- Утврђивање смерница Института и сваког од његових компонента појединачно
- Одређивање преоцедура и тела код постављања задатака и одређивања реда хитности
- Изграђивање унутрашњих капацитета за:
 - о одређивање хитности истраживања
 - о распоређивање одговорности истраживања
 - о развијање и објављивање договорене методологије
 - о управљање самим процесом истраживања
 - о дизајнирање стандардизованих форми за различите врсте извештавања
- Повезивање са локалним и регионалним академским институцијама и другим релевантним истраживачким институтима у региону и шире
- Развијање система истраживања са стране и по уговору са универзитетима и другим научним институцијама
- Иницирање креирања мреже интерних и екстерних истраживача, аналитичара и институција
- Ако је неопходно, позивање међународних експерта да обуче и саветују истраживаче
- Успостављање, саветовање и контролисање пробног рада у краткорочним и дугорочним истраживачким задацима по налогу министра или других заваничника
- Праћење рада да би се осигурало да су извештаји јасни, прецизни и да су достављени на време и у договореној форми
- Проба рада по уговору и контрола процедура за истраживање са стране у два различита истраживачка пројекта
- Оснивање новог магазина система одбране и безбедности који би објављивао Институт
- Организовање конференције отварања за регионалне и стране експерте

Праћење фаза тестираће и верификовати организациони ниво Института, његову структуру и процедуре и тестирати и проценити произведе његовог рада. Конференције и семинари који ће бити организовани, служиће као средство едукације и истраживања и прилика да се профил Института подигне на регионални и међународни ниво.

I Увод

Историјат

Свака држава има своју јединствену историју, географију и културу. Како не постоје две земље које деле идентичан модел демократског управљања, исто важи и за њихове националне институције. Модел који изврсно функционише у једној земљи може бити неодговарајући за другу. Ово такође важи и за истраживачке институте, посебно оне који су замишљени да информишу и утичу на државну политику. Упркос томе, постоје несумњиве лекције које треба научити из искустава осталих, неуспеха и успеха.

Стратегијско доношење одлука ослања се на изабране информације и пажљиву анализу. Анализа безбедносних и одбрамбених питања у бившем социјалистичком свету била је значајно ограничена према унутрашњем циклусу оружаних снага и безбедносних служби. Појава цивилно вођених, демократски изабраних влада у готово свим пост – комунистичким земљама произвела је људе са малим искуством у области одбране и безбедности. У Србији и Црној Гори, као и у свим демократским земљама, изабрани политичари и цивилни званичници имају потребу за средствима којима могу да доносе стратегијске одлуке који могу да имају далекосежан ефекат за добробит њихових грађана. Отуда постоји важност независног професионалног извора информација и истраживања да би се информисало доношење одлука на највишим нивоима.

Министар одбране Србије и Црне Горе затражио је асистенцију од Џеферсон института у Београду да би се заједнички развио водич за Институт за стратегијска истраживања при Министарству одбране, базиран на најбољој пракси и моделу и замишљен да снадбева како министра тако и остале високе званичнике, неопходним информацијама као основним средствима у доношењу важних, политичких одлука и питања. Ова Студија потреба представља завршни део Фазе 1 од заједничког трофазног пројекта Министарства одбране и Џеферсон института, које је било проширено значајним доприносом међународних експерата са разноврсним искуством на том пољу. Ови резултати, једном одобрени од стране министра, су намењени да образују основе за Фазу 2 Акционог плана да би подржали процес формирања Института и његових метода рада.

Задатак Института за стратегијска истраживања

Задатак Института биће да надгледа и предвиди безбедносна питања на националном, регионалном и глобалном нивоу, да идентификује и прати безбедносне изазове, ризике и претње и да анализира опције за стратегију националне безбедности, структуру, организацију и подсистеме сектора безбедности и одбране и Војске Србије и Црне Горе.

Задатак процене потреба

Ова студија анализира садашње стање истраживања одбране у Србији и Црној Гори, истражује његове предности и слабости и испитује моделе других нација да би одредила којим елементима би требало да се води у обликовању Института за стратегијска истраживања а који би био примерен јединственим захтевима Србије и Црне Горе.

Војска Југославије имала је поносну историју ефикасности и професионализма. Поседује један број одличних истраживачких центара различитих врста. Многе од ових институција биле су наслеђе оружаних снага и Министарства одбране Србије и Црне Горе. Међутим, небрига и недостатак средстава последњих година умањили су капацитете многих од ових центара да допринесу у правцу политике одбране и техничке ефикасности оружаних снага Србије и Црне Горе.

Студија анализира, поред искуства у одбрамбеном истраживању СЦГ и искуство у две врло различите земље:

- Канади, старој демократији са дугом традицијом у одбрамбеном истраживању и са оружаним снагама приближно исте величине као Србије и Црне Горе, којим се обезбеђује модел из кога могу бити преписане неке корисне лекције.
- Словенији, која је нова чланица НАТО-а и Европске уније а која дели заједничку савремену историју са Србијом и Црном Гором. Непосредно након независности, словеначко Министарство одбране је основало Центар за стратегијске студије. Овај Центар, обезбеђивао је истраживањем значајну подршку и пружао савете Министарству одбране и оружаних снага све до његовог расформирања 2002. године. Овде испитујемо структуру словеначког Центра за стратегијске студије и његове методе функционисања и истражујемо разлоге његовог укидања.

И на крају, студија покушава да од прикупљених искустава одбрамбеног истраживања у Србији и Црној Гори и научених лекција у Канади и Словенији, сугерише идеје и опције за оптималну структуру и оперативне процедуре за Институт за стратегијска истраживања Министарства Србије и Црне Горе.

II. Реформа система одбране Србије и Црне Горе

Увод

Политика одбране држава чланица и Србије и Црне Горе управља реформом система одбране, узимајући у обзир стварне безбедносне изазове, ризике, претње и притиске и складу са међународним стандардима. Основна сврха реформе система одбране и Војске Србије и Црне Горе је да изгради ефикасни и економски одржив одбрамбени систем и професионалну и модернизовану Војску Србије и Црне Горе, опремљену и обучену да извршава постављене мисије и задатке прописане Стратегијом одбране и Војном доктрином.

Организационе промене научних институција у Министарству одбране су део реформе система одбране и реформе Војске Србије и Црне Горе. Анализа статуса научних институција, њихови проблеми и препоруке за њихово решење је комплексан задатак. У последњих 10 година у Војсци Србије и Црне Горе, направљен је интелектуални напор да се креира један посебан јединствен систем научних дисциплина, који је генерално назван „научно истраживање“. Крајем 1999. године, Војска Србије и Црне Горе отпочела је своју реорганизацију.

Овај део садржи критички преглед система научног истраживања, укључујући кратак преглед најважнијих елемената процеса реформе. Сврха процеса је да успостави организациону позицију, структуру, надлежност и програмску оријентацију новог Института за стратегијска истраживања. Овај Институт требало би да извршава, на државном и војном нивоу, кључне теоретске и практичне истраживачке пројекте на значајно вишем нивоу поређено са садашњим истраживачким капацитетима. Структура Института за стратегијска истраживања требало би да буде у складу са општим принципима сличних институција у другим демократским земљама.

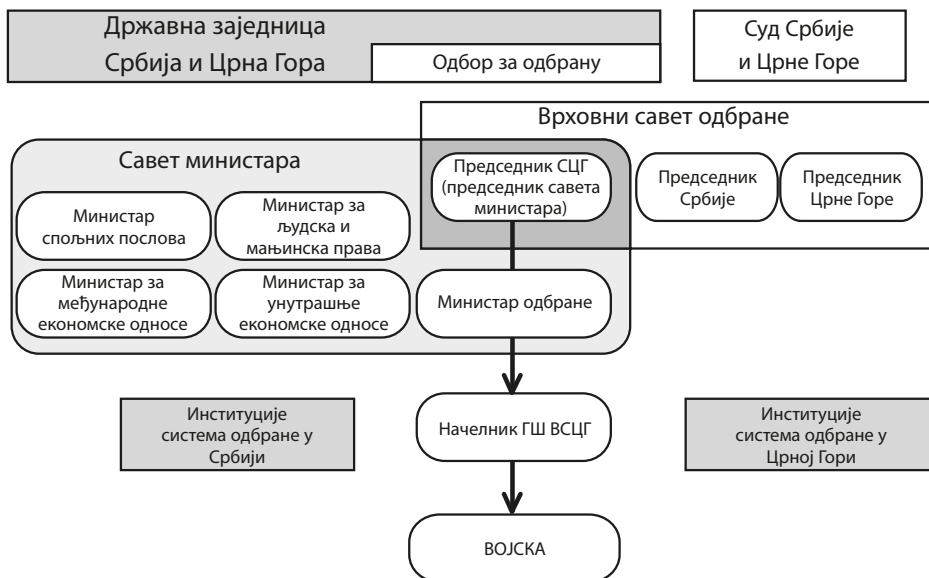
Одбрамбени систем Србије и Црне Горе

Одбрамбени капацитет држава чланица и Србије и Црне Горе је у директној функцији њихових способности да одговоре војним и невојним безбедносним изазовима, ризицима и претњама и безбедносним интегративним процесима¹. Развој одбрамбеног система

¹ Ова тема је базирана на нацрту верзије Беле књиге одбране Државне заједнице Србија и Црна Гора, Београд 2005. година

базиран је на реалним одбрамбеним захтевима и могућностима као што је жељени ниво интеграција у евро-атлантски колективни безбедносни систем. Одбрамбени систем тежи да ојача мир и стабилност држава чланица и Србије и Црне Горе и региона да би изградио одбрамбене снаге, које су способне да одговоре савременим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Одбрамбени систем је институционално повезан са осталим институцијама држава чланица Србије и Црне Горе.

Схема 1: Систем одбране у Србији и Црној Гори

Главни елементи система одбране су:

- Федералне институције Србије и Црне Горе формиране на основу Уставне повеље Државне заједнице СЦГ
- Војска СЦГ
- Националне институције држава чланица формиране на основу Устава држава чланица

Војска Србије и Црне Горе су оружане снаге система одбране. Она бива реформисана и реструктурисана базирано на домаћим и страним искуствима и научним достигнућима у области одбране. Систем одбране, укључујући научно истраживање, руковођен је Скупштином Србије и Црне Горе, Врховним саветом одбране, Саветом министара и Министарством одбране на бази њихове појединачне моћи установљене законом:

- *Скупштина Србије и Црне Горе* прописује законе, одлуке и остале акта и надгледа елементе система одбране кроз скупштинске одборе и комисије.
- *Врховни савет одбране*, делује као врховни командант, командује Војском СЦГ и одлучује о њеном развоју. Савет доноси одлуке концензусом.
- *Савет министара и Министарство одбране* руководе и надгледају Војску СЦГ.

Управљање институцијама држава чланица на бази њихових устава је део управљања системом одбране јединствене команде. То је изведено на нивоу држава чланица и локалне владе.

Министарство одбране је највиши управни и стручни орган Србије и Црне Горе у области одбране. Генералштаб је највиша штабна организација која извршава одлуке министра одбране и Врховног савета одбране директном командом над операцијама Војске Србије и Црне Горе у миру и рату.

Министарство одбране Србије и Црне Горе је организовано по структури приказаној на Схеми 2.

1. Реформа система одбране

Војска Србије и Црне Горе пролази кроз процес радикалних реформи њене структуре и задатака у циљу стварања ефективније снаге ради заштите националних и државних вредности и интереса.

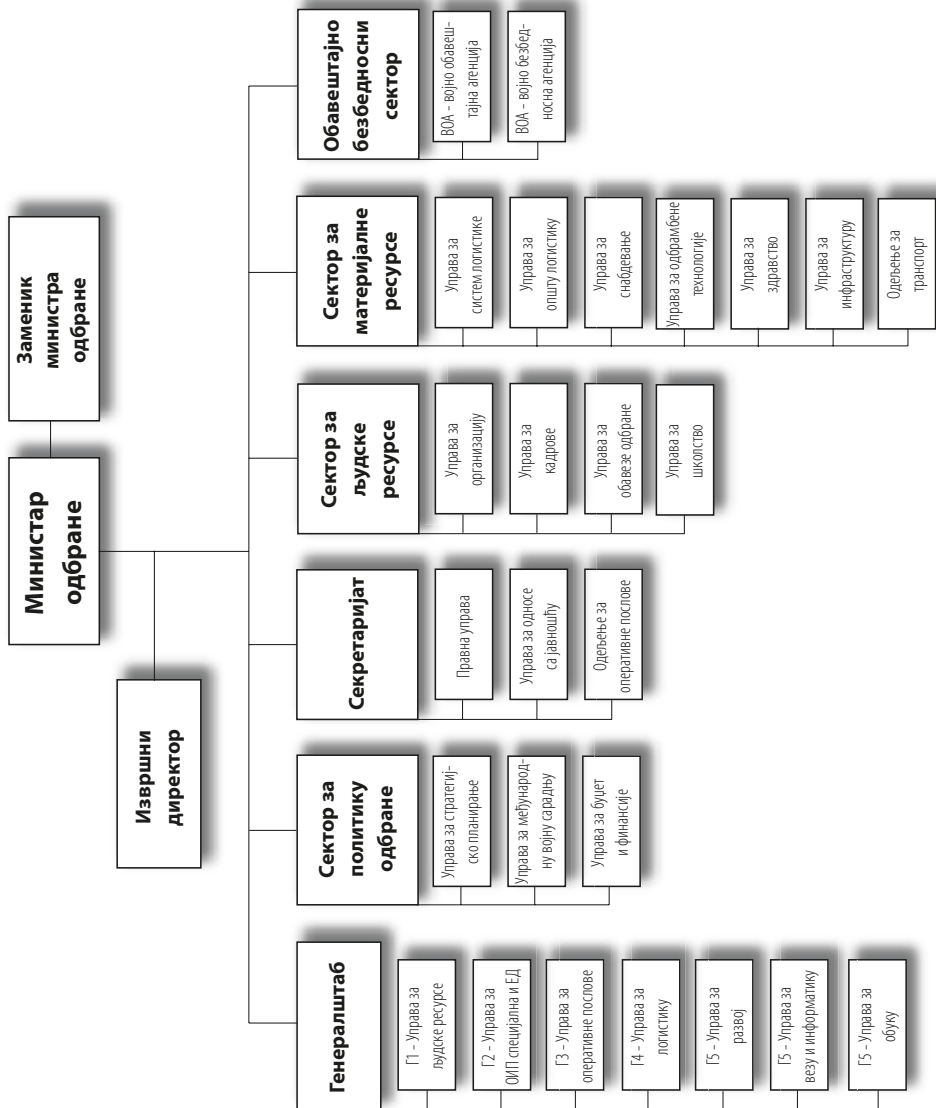
Циљ: Основни циљ реформе је да изгради ефикасан и економски одржив систем одбране и професионалну и модернизовану Војску Србије и Црне Горе, опремљену и обучену за постизање постављених мисија и задатака.

Делокруг: Процес реформе је структуриран по следећем:

- Редифинисање организационих веза са осталим елементима и подсистемима у националном безбедносном систему
- Побољшање мера на селекцији и образовању кадра
- Развијање правне регулативе
- Модернизација Војске Србије и Црне Горе и њено опремање са модерним наоружањем и опремом
- Промена обуке официра и војника и опремање команди и јединица
- Ревизија мобилизацијских припрема и развоја
- Иницирање осталих различитих војних програма у складу са усаглашеним приоритетима да би се постигао нов квалитативно побољшани статус Војске Србије и Црне Горе

Успех процеса реформе зависи великим делом од успешне безбедносне интеграције. Остали предуслови укључују: политички консензус, законе, финансирање и јавну подршку.

Схема 2: Организациона структура Министарства одбране

Упркос тешкоћама са којима се сусретала у скоријим годинама, Србија и Црна Гора је постигла значајан успех у реформи система одбране. Постигнути су следећи главни елементи:

- Усвојена је Стратегија одбране Државне заједнице Србија и Црна Гора
- Одбор за координацију система одбране формиран је у Министарству одбране
- Усвојене су Основе система одбране
- Усвојена је модерна организација Министарства одбране и Генералштаба
- Обавештајна управа и Управа безбедности су трансформисане у Војно-обавештајну агенцију и Војно-безбедносну агенцију и обе агенције су потчињене Министарству одбране
- Број тактичких јединица је значајно смањен и њихово људство и опрема су побољшани кроз трансформацију и премештање
- Расформирани су различити образовни центри и обједињени у Војну академију
- Формиран је Центар за мировне операције
- Извршена је примопредаја задатака безбедности граница на територији Републике Црне Горе у надлежности Министарства унутрашњих послова Републике Црне Горе 2004. године, а примопредаја надлежности на територији Републике Србије почела је у јануару 2005. године
- Војно – правосудни систем је предат у надлежност цивилних судова држава чланица
- Формиран је Фонд за реформе
- Велики број зграда Војске Србије и Црне Горе предат је у власништво држава чланица и локалне самоуправе

Извршење тих активности креирало је важне предуслове за настављање реформе и учешће Војске Србије и Црне Горе у евро-атлантским безбедносним интеграцијама.

Реформа и реструктурирање Војске Србије и Црне Горе састоји се од три фазе:

Фаза 1 – до краја 2004. године

Јединице и установе, чија сврха и опрема су постали вишак у стабилнијем безбедносном окружењу- су расформиране, а људство и опрема преосталих јединица је унапређена кроз трансформацију и премештање.

Промена у Војсци Србије и Црне Горе постигнута је кроз:

- **Организационе промене** – расформирање, трансформација, прегруписавање: број команди, јединица и установа смањен је за 30 %
- **Смањење наоружања и војне опреме** – застарело оружје и опрема су избацивани из употребе
- **Смањење броја локација** – број гарнизона смањен је на девет
- **Смањење броја персонала** – персонал Војске Србије и Црне Горе је смањен за 29 %; број официра је смањен за 26 %, подофицира за 12%, војника по уговору за 32%, цивила за 5% и војника за 33%.

Фаза 2 - 2005-2008. година

У овој фази, процес реформи биће убрзан кроз успостављање модерне организације на стратегијском и оперативном нивоу и настављање процеса рационалног реструктурирања на тактичком нивоу. Организационе промене ће обезбедити значајне изворе за формирање модерне структуре и стварање предуслова за предузимање следећих корака усмерених на преобликовање Војске Србије и Црне Горе у професионалну оружану снагу².

Организациона структура Војске Србије и Црне Горе на крају друге фазе реформе приказана је на Схеми 3.

Фаза 3 - 2007-2010. године

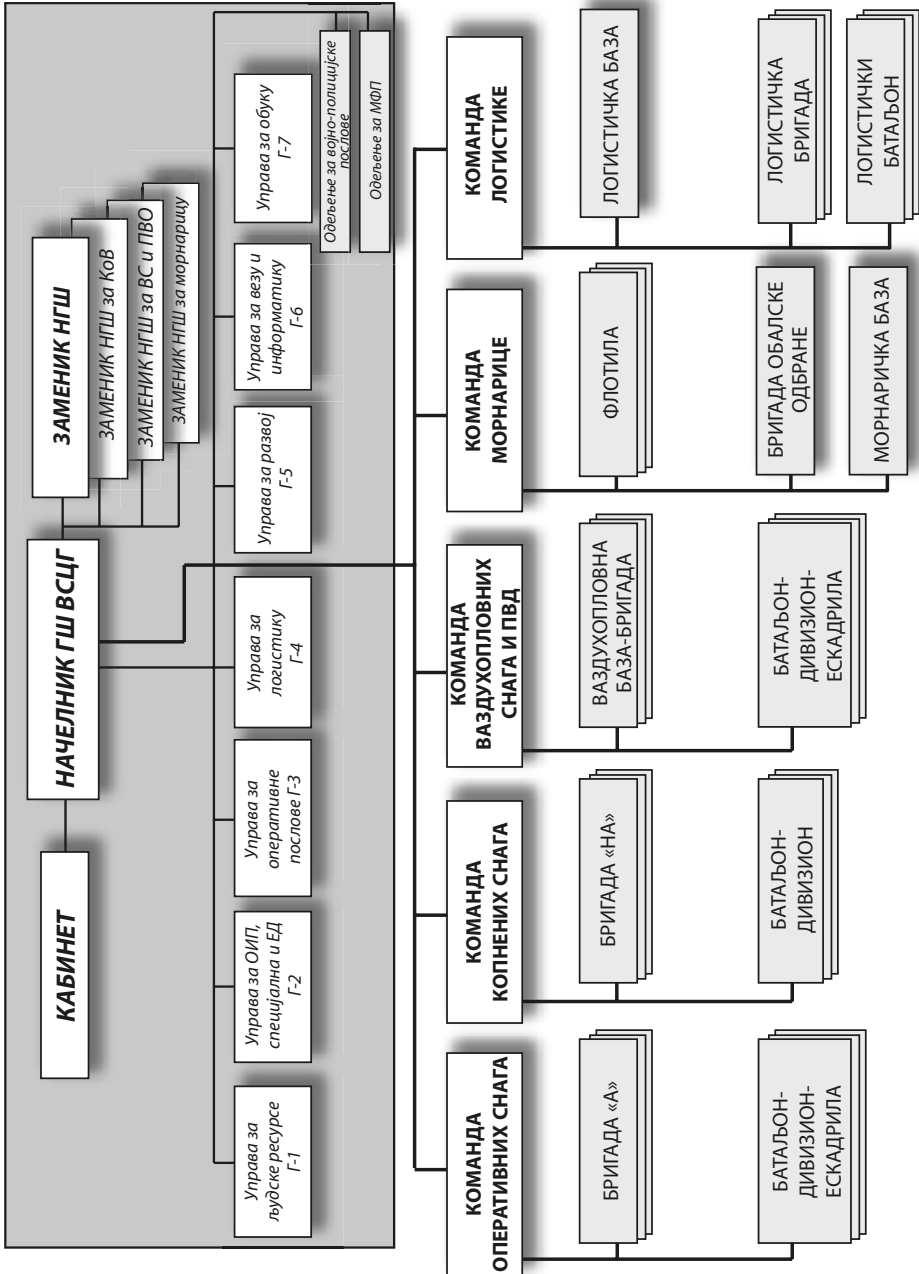
У овој фази, планирани циклус реформе Војске Србије и Црне Горе биће комплетан и значајна модернизација наоружања и војне опреме ће отпочети. Организационе промене биће фокусиране на формирању команди за снаге за одговор, главне одбрамбене снаге, територијалне снаге и логистику. Током фазе 3, садашња видовска организација Војске Србије и Црне Горе биће укинута са значајним структуралним и функционалним променама на свим организационим нивоима. Професионализација Војске Србије и Црне Горе водиће ка постепеном расформирању главних одбрамбених снага и њихова улога биће преузета од снага за одговор и територијалних снага.

Процес реформи трансформисаће постојећу организацију Војске Србије и Црне Горе у брзе, мобилне и флексибилне јединице, попуњене и опремљене да изврше своје мисије и задатке, независно или у сарадњи са снагама партнера, савезника и осталих пријатељских земаља. У складу са планом, професионални кадар ће постепено бити увођен да обавља све кључне војне дужности.

Приоритети у развоју оружаних снага су јачање и модернизација против-терористичких, веома мобилних, хеликоптерских, медицинских, инжењеријских и војно-полицијских јединица, као и модернизација и развој система командовања на свим нивоима.

² Ибид

Схема 3: Организациона структура Војске у другој фази реформе

III. Стање војне научно-истраживачке делатности

Научно-истраживачке установе – полазне основе

Основне постојеће научно-истраживачке установе:

- Институт за ратну вештину (ИРВ)
- Војноисторијски институт (ВИИ)
- Истраживачки капацитети Војне академије.

Научно-истраживачки задаци

Носиоци планирања научне делатности у МО и ВСЦГ су сектори и управе. Научна већа војних научних установа и савети ВМА и ВА, као и научно-истраживачки савети у оквиру сектора и управа МО расправљају о предложеним пројектима и праве избор у складу са планом научно-истраживачке делатности у МО и ВСЦГ.

Организација научно-истраживачког рада у МО и ВСЦГ је заснована на томе да све организационе целине учествују у дефинисању потреба у својим пољима деловања и распоређивању задатака. Управа за стратегијско планирање МО дефинише научни план активности за следећу календарску годину. Помоћници МО су укључени у израду предлога према својим зонама одговорности.

Врста истраживања: Војно-истраживачки рад у Војсци обухвата основна и примењена истраживања у области ратне вештине, техничких, медицинско-биолошких, друштвених, економских, организационих, као и истраживања за потребе научне делатности.

Финансије: Материјална и техничка помоћ за научно-истраживачки рад укључује савремена информатичка средства, нове софтвере и моћне хардвере.

Кадрови:

- Академске титуле. У регистру научноистраживачког кадра евидентиран је 2021 припадник Министарства и Војске, који се баве истраживачким или научним радом. Стручњака разних научних области и специјалности који се бави само научним радом има 795, од којих научно звање има 210 лица. Највећи број истраживача запослених у Институту ратне вештине и Војно-историјском институту је са магистарском титулом из војних наука, политичких наука, науке одбране и безбедности, организационих наука итд.
- Образовање: Високо образовање научних истраживача подразумева постдипломске студије, писање и одбрана магистратског рада и докторске тезе, и високо образовање научника у земљи и иностранству.
- Старосна структура: Већи део истраживача и научних радника је старијег старосног доба:

Табела 1: Истраживачи према годинама старости

Године старости	Број лица	%
До 30	147	15,20
31-40	165	17,30
40-45	237	24,70
ВИШЕ ОД 45	419	42,80
УКУПНО	968	100,00

Статус: У току 2005. године покренута је активност у војним научним установама и високим војним школама да се изрази нацрт Закона о научно-истраживачкој делатности и измене прописи у складу са предложеним законским решењима, како би се створио правни оквир за дефинисање позиције научног кадра.

Радни план: План научно-истраживачке делатности се доноси у МО и ВСЦГ.

Коначно одобрење: Колегијум Министарства одбране одобрава План научно-истраживачке делатности. Тек тада он постаје основа за извођење истраживачких радова.

Примена: У реализацији истраживачких задатака учествују научне установе, институти, истраживачке развојне јединице, Војна академија и ВМА, са својим истраживачким потенцијалима. За сваки истраживачки задатак бира се истраживачки кадар, потржан кроз радни план, како би се у целости захватио предмет истраживања. Највећи обим истраживачких задатака реализују институти и катедре у систему војног школства, уз сарадњу са институтима и факултетима из грађанства, као и појединцима (експертима) из других организационих структура државе и невладиног сектора.

Референтна библиотека. Из области безбедности, одбране и војних наука, развијена је доста обимна база података војне библиотеке и Центар за научно-истраживачку документацију и информације.

Методологија. Научно-истраживачки рад се изводи одређивањем истраживачког задатка, развојем пројекта, имплементацијом, верификацијом и објављивањем резултата истраживања.

Селекција: Истраживачи се бирају путем јавног конкурса.

Даље образовање. Истраживачи имају право и обавезу да се даље образују. Истраживачи се даље школују на постдипломским студијама у војним наукама и на другим цивилним факултетима.

Институт за ратну вештину (ИРВ)

Кратка историја

Научно-истраживачки рад у области војних наука, у нашој војсци, институционализује се од 1977. године, када је формиран Центар за стратегијска истраживања, који је био непосредно потчињен начелнику Генералштаба ЈНА. Међутим, наређењем Савезног секретара за народну одбрану, у склопу новоформираног Центра Оружаних Снага за Стратегијска Истраживања и Студије (у даљем тексту: Центра), образован је Институт за Стратегијска Истраживања (у даљем тексту: ИСИ), који је по линији командовања био везан за Центар.

Реорганизацијом војног школства и научноистраживачког рада у ЈНА, која је извршена 1989. године, расформиран је Центар, а ИСИ, без промене назива и са новим формацијским решењем, ушао је у састав Центра Високих Војних Школа Оружаних Снага (у даљем тексту Центар ВВШ ОС).

У оквиру прве фазе трансформације војног школства и институција за научну делатност у Војсци Југославије, ИСИ је променио назив у Институт за ратну вештину (у даљем тексту: Институт), објединивши рад дотадашњег ИСИ, Центра за Борбене Командно-информационе Системе и Одељења за научни рад бивше Високе школе за војно-социолошке и психолошке студије и истраживања. Том трансформацијом, Институт је био намењен за реализацију фундаменталних и примењених истраживања и израду студија за потребе Војске Југославије.

Мисија Института за Ратну Вештину: ИРВ је војна, научна установа заснована на примењеном и развојном истраживању за државну одбрану у областима стратегије, оператике и тактике.

Организација ИРВ: Након реорганизације 1994. године, институт чине следеће организационе целине:

- (1) Одељење за стратегију;
- (2) Одељење за оперативку;
- (3) Одељење за тактику;
- (4) Одсек за војно-организационе системе и
- (5) Одсек за војну социологију и психологију.

Шема 4: Структура Института за ратну вештину

Људство: 88 истраживача (25 доктора, 31 магистар). Нови истраживачи се бирају између младих свршених студената са цивилних факултета и Војне академије. Обука у Институт траје две године.

Задаци: Институт је био ангажован у истраживању догађаја који су се дешавали пред рат у претходној Југославији, као и оних који су претходили агресији НАТО на Савезну Републику Југославију:

- Анализа теорије сукоба, оружаних сукоба и теорије војне доктрине
- Стицање и обједињавање нових сазнања о основним и најзначајнијим проблемима из домена ратне вештине у функцији ефикасније припреме и ангажовања јединица на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу командовања
- Изучавање актуелних проблема и искустава из сукоба, оружане борбе и метода формулисања и промена у војним доктринама у свету;
- Проблеми у оружаним сукобима
- Доградња војне доктрине
- Проблеми из домена стратегије, оператике, тактике и командовања
- Изградња теоријске и методолошке основе одређивања ефикасности борбених система на различитим нивоима командовања
- Структура Министарства одбране и Генералштаба ВСЦГ
- Научно-истраживачки задаци чији су носиоци организационе целине МО и Војске
- Објављивање резултата научно-истраживачког рада у јавним и интерним публикацијама
- Објављивање резултата научно-истраживачког рада на експертским скуповима и округлим столовима Института и Војске, у земљи и иностранству
- Развијање специфичних наставних садржаја за војне школе ради брже примене нових сазнања у пракси
- Унапређивање сарадње са другим установама у земљи и иностранству
- Размена научних података и заједнички пројекти са научним установама у земљи и иностранству
- Учествовање у држању наставе постдипломским студијама и другим нивоима вишег образовања
- Анализа и развој војно-стратегијских процена потребних за Министарство одбране

Симпозијуми: Током последње две године, Институт је организовао или учествовао у организацији многих значајних међународних и домаћих скупова.

Публикације: Стотине књига, уџбеника, студија, монографија и научних радова.

Планирање рада: Институт развија средњорочне, годишње и месечне радне планове по областима, темама и временском периоду. Интердисциплинарни тимови се формирају и према потреби се ангажују спољни сарадници.

Радни план ИРВ се израђује на основу:

- Средњорочних планова
- Финансијских средстава
- Одлуке о прихватању нових задатака и променама у постојећим задацима
- Постигнутих резултата
- Оцене извршења текућих задатака

Директор Института одређује чланове тима, рокове и методологију.

Научно веће ИРВ:

Научно веће је стручни орган који разматра питања научноистраживачког рада у Институту. Веће у свом саставу има 15 чланова од којих је најмање 10 у сталном радном односу у Институту.³

Чланове Већа, на предлог начелника организационих јединица Института, именује начелник Института из редова истраживача са истраживачким и научним звањем, односно одговарајућим наставничким звањем. У Веће могу бити бирана и пензионисана лица са научним или одговарајућим наставничким звањем из области рада Института.

Радам Већа руководи председник, који се бира из редова истраживача у звању научни сарадник и вишем. Веће из свог састава предлаже председника и заменика председника.

Задаци Већа:

- Прати развој војно-истраживачког рада
- Предлаже иновирање и усавршавање планова научно-истраживачког рада ИРВ
- Анализира реализацију планова научно-истраживачког рада ИРВ и предлаже мере за њихово побољшање
- Усваја и верификује научно-истраживачке пројекте
- Разматра организацију и резултате научног усавршавања истраживача
- Покреће поступак за стицање научних и истраживачких звања
- Бира истраживаче у истраживачка и научна звања
- Бира спољне сараднике за реализовање научно-истраживачких задатака Института;
- Предлаже поступак за примену резултата истраживања у пракси.

Контрола квалитета: Контрола квалитета рада ИРВ се врши према следећем:

- Резултате научног истраживања оцењује Комисија за научна истраживања
- Веће верификује резултате истраживања на основу извештаја Комисије
- Резултати научног рада објављују се у јавним и интерним публикацијама
- Резултати истраживања могу се презентовати на научним скуповима

³ Ставови су засновани на одредбама Статута Института за ратну вештину.

- Резултати истраживања поверљивог карактера могу се користити и публиковати под условима и на начин предвиђен прописима о заштити и чувању службене тајне.

Искуство ИРВ:

1) Енглески језик: Неопходно је да истраживачи поседују ефективно знање енглеског језика. Ово знање би се природно повећало са приливом млађих истраживача (војних и цивилних) у Институт.

2) Учење језика: Истраживачима је потребно дати приоритет за похађање курса енглеског језика на Војној академији ВСЦГ.

3) Сарадња: Сарадња са другим академским и истраживачким установама и школама у војном школском систему, као и цивилним установама, требало би да се ојача.

4) Систем научних информација: Потребно је што пре успоставити базе података, приступ међународним библиотекама (нпр. Библиотеци Маршал центра) и приступ интернету.

5) Кадрови: Структура истраживача треба да се ревидира према улози и задацима новог института.

6) Развој каријере: Истраживачи морају бити мотивисани системом промовисања, бољег награђивања и могућношћу даљег образовања.

7) Селекција: Одговарајуће истраживаче је потребно изабрати путем јавног конкурса.

8) Даља обука. Младим истраживачима је потребно омогућити даље школовање на цивилним факултетима у земљи и иностранству. Истраживачи би требало да учествују у програмима размене са истраживачима из иностранства.

Војноисторијски институт (ВИИ)

Мисија: Војноисторијски институт (ВИИ) је војно-научна установа која се бави научно-истраживачким радом из области војне историје и историје ратне вештине, развојем архивистике и примењеним истраживањима војне мисли.

Шема 5: Организациона структура Војно-историјског института

У Институту је запослено 45 професионалног особља. Одељење за научноистраживачки рад има 14 истраживача.

Кадровска политика: Кадровска политика ВИИ је заснована на одабиру и запошљавању млађих историчара, професионалних војних лица и цивила, који могу да се обучавају и школују без препрека у њиховом редовном напредовању и стицању научних знања. Њихов напредак у каријери би требао да зависи само од оцене њиховог рада у Институту.

Селекција: Од 1990.године Институт је суочен са неадекватном попуном кадром. ВИИ може задовољавајуће да функционише једино са адекватним квалитетом кадра који ће омогућити реализацију његових научноистраживачких задатака и истовремено да развије и одржи архиве ВРСГ и МО. Од 2001. године су његова нова структура и организација резултирале у побољшању целокупног функционисања и ефикасности.

Задаци Војног архива:

- Наставак пријема архивске грађе
- Сређивање архивске грађе преузете у току 2002. године
- Отварање за истраживаче архивске грађе настале до 1956. године
- Стављање у функцију програмског пакета «АРХИВ» за електронску обраду података о архивској грађи
- Рад са истраживачима из земље и иностранства
- Решавање молби правних и физичких лица
- Обрада нерегистроване архивске грађе
- Организација изложби
- Издавање безвредног материјала и давање одобрења за уништење

Препреке: У садашњим условима Војни архив не може да обезбеди испуњавање претходних задатака због низа ограничења:

- Мањак простора за архивирање
- Недостатак кадра
- Недовољна финансијска средства

Будућност: Због финансијских, кадровских и материјалних препрека, сматрамо да ВИИ не може опстати као независна научна установа. Његова будућност вероватно лежи у интеграцији са Институтом ратне вештине или у новој научној установи.

Високе војне школе

Високе војне школе су Војна академија и Војно-медицинска академија. Високе војне школе када испуне прописане услове могу основати научну установу или истраживачко-развојну јединицу.

Структуру Војне Академије (ВА) чине:

- Управа ВА
- Сектор за наставу и научно-истраживачки рад
- Орган за постдипломске студије
- Школа националне одбране

Сектор за наставу и научно-истраживачки рад организује, планира и обезбеђује наставу на ВА, планира и организује научноистраживачки рада у катедрама. У сектору има 16 катедри у којима је сконцентрисан део научног кадра.

Изазови постојећег система научног истраживања

Управљање: Реализацију задатака и обавеза из Плана научне делатности отежава неадекватна кадровска попуна управне структуре, која се бави планирањем и координацијом у домену функције научне делатности. Одељење за научну делатност у Управи за стратегијско планирање, није адекватно попуњено.

Финансије: Финансирање научних истраживања је неадекватно. Уз то, истраживачки институти немају финансијску контролу над додељеним средствима за истраживање. Ова средства су наиме додељена релевантним секторима и управама Министарства одбране.

Идентификација квалификација: Образовни предуслови за истраживачки кадар нису коректно и систематично дефинисани. Академске титуле би требале много униформисаније да се дефинишу.

Губитак кадра: Приметан је константан одлив квалитетног кадра из МО и ВСЦГ.

Недостатак материјалних ресурса: У протеклих пет година није било улагања у материјалну базу научних установа као што су: лабораторије, кабинети, полигони, прототипске радионице, научна литература, хардверска и софтверска подршка.

Недостатак међународне сарадње: Размена научних информација са светом је слаба. У току прошле године отворене су четири пасивне интернет станице и то на Војној академији, ВМА, Институту ратне вештине и Управи за стратегијско планирање, што је недовољно с обзиром на бројност научног кадра у овим установама.

Дужина школовања: Школовање на последипломским студијама је дуготрајно, а само неколицина студената годишње дипломира са високом оценом.

Међународно образовање: Истраживачи нису у могућности да продубе своје школовање у иностранству.

Систем вредновања истраживача: Вредновање научног рада у Војсци СЦГ, није изједначено са вредновањем на факултетима и научним установама у Државној заједници СЦГ.

Ниске плате: У свим научним установама у државној заједници научни кадар са научним или наставним звањем има до 50% већу плату ако ради на пословима истраживања од оних који раде са факултетском дипломом. У Војсци није прихваћен овај начин вредновања научног кадра. То је узрок одласка научног кадра на формацијска места где се не тражи научно звање или у цивилне научне и високо-образовне установе.

Недовољна компензација: Исплате хонорара за резултате научног рада су понижавајуће. За менторско вођење кандидата на ПДС у ВА и ВМА или рад у комисијама за оцену рада и кандидата за магистра и доктора, научни кадар нема никакву надокнаду, као на цивилним универзитетима и установама у другим земљама. Тако да се веома мали део ентузијаста опредељује за креативан посао

Застарела регулатива: Преласком Одељења за научну делатност у МО дошло је до промена у надлежностима за доношење решења и одлука у инвентивној делатности. Због тога би требало или урадити амандмане Упутства за инвентивну делатност, што би било привремено решење, или урадити нов Правилник којом би се потпуно уредила ова делатност.

Препоруке

- Бонус за истраживаче. Стимулисање научног кадра у Министарству и Војсци СЦГ, решити увођењем додатка за научни рад у Уредби о платама и другим новчаним примањима, а израдом подзаконских прописа дефинисати права и обавезе научног кадра и нова решења за вредновање научног рада. Истраживачи би требало да добијају новчане награде за посебна достигнућа у истраживању.
- Материјална подршка. Научним установама, високим војним школама и институтима потребно је обезбедити средства за набавку, оправке и одржавање мерне, лабораторијске и рачунарске опреме, као и услове за ефикаснији научно-истраживачки рад у њима.
- Рационализација администрације. Повезивањем научних установа и високих војних школа у Аутоматизовани информациони систем научне делатности, створити услове за ефикасно планирање, праћење и реализацију задатака научне делатности, ажурно вођење Регистра НИК, Регистра ВНУ и података релевантних за управљање научним кадром, избор у научна звања и ангажовање на истраживачким пројектима.
- Закон о научној делатности. У сарадњи са Министарством за науку и животну средину Републике Србије, потребно је израдити Закон о научној делатности у војним установама ради обезбеђења статуса, привилегија и компензација високо квалификованим истраживачима.
- Дефинисање квалификација. Са Управом за организацију, Сектора за људске ресурсе, треба дефинисати формацијске потребе за научним кадром свих научних установа, високих војних школа и института, на основу којих, планирати стварање, усавршавање и распоред у оквиру реформе научних установа и војних академија.
- Претходне квалификације. Усмерити школовање постдипломаца с циљем побољшања старосне структуре научног и истраживачког кадра.
- Поштовање вредности истраживача. Ради целовитог преиспитивања система вредности и успешнијег оживљавања функције научне делатности у МО и Војсци, неопходно је што пре и целовито редефинисати статус научног кадра. Такав приступ је неопходан како би се млади људи опредељивали да се баве овим послом.
- Општа вредност истраживача. Без развоја науке Војска СЦГ је на путу да се врати догматизму и да угаси један драгоцен стратешки ресурс, који се презентује кроз знање и креативност. Само признавањем праве вредности научно-истраживачког рада, Војска СЦГ може постати прави партнер војскама у евро-атлантским интеграцијама.
- Организација. Неопходно је пронаћи најбоље место за Институт у оквиру структуре Министарства одбране.
- Запошљавање цивила. Превазилажење забране запошљавања цивила отвориће ову зону истраживања квалитетном кадру са различитим искуствима и попуни тренутни недостатак кадра.
- Енглески језик. Истраживаче треба охрабрити и дати им могућност да побољшају своје знање енглеског и других страних језика да би могли да учествују у међународној сарадњи и приступају страним истраживањима.
- Интернет. Сталан приступ интернету је императив за истраживаче.
- Систем управљања информацијама Партнерства за мир (PIMS.) Потребно је приступити Систему управљања информацијама Партнерства за мир (PIMS).

VI. Пример 1: Искуства Канаде у области стратегијског истраживања⁴

Историјат

Канадски одбор за истраживање одбране (КОИО) је основан 1949. године у виду посебне агенција у оквиру Министарства националне одбране (МНО), а као одговор на почетак Хладног рата. Председавајући КОИО-а је функционално рангиран као заменик министра и сматран је еквивалентом начелнику Генералштаба и заменику министра у хијерархији система одбране.

КОИО је обезбеђивао научну подршку оружаним снагама укључујући војне лабораторије и операциона истраживања. Група за оперативна истраживања (ГОИ) је формирана на основу искустава британских, канадских и америчких научника у истраживању операција из Другог светског рата. У току 70-их година, КОИО је подељен у два дела: Истраживање и развој под контролом помоћника заменика министра (за материјалне ресурсе) и ГОИ одговорна помоћнику заменика министра (за политику одбране).

Организација ГОИ

„Организационо, ГОИ је подељен у посебна одељења, неколико у Отави додељених видовским командама и неколико при командама јединица ... Свако одељење за оперативна истраживања је попуњено како војним тако и цивилним кадром. Војна организациона целина којој су додељени је одређивала њихове програме рада, али је централна Група за организациона истраживања задржала сву контролу над кадровима и одржавала принцип ротације, тако да су научници стицали искуство са КоВ, морнарицом и ВС како у видовским командама тако и у јединицама.“⁵

На свом врхунцу, ГОИ је сачињавало 78 цивилних научника од укупно 150, где су остатак представљала војна лица. Постојао је напор да се ГОИ попуњава са лицима одговарајућег научног профила, не нужно математичког.

⁴ Уколико другачије није назначено, информације у овом делу су извучене из разговора са др. Џорџом Линдзијем, бившим директором Групе за операциона истраживања, др. Питером Андерсоном, бившим директором Групе за операциона истраживања, др. Романом Јакубовим, бившим директором Директората за стратегијску анализу и др. Мартином Руднером, директором Канадског центра за обавештајне и безбедносне студије Универзитета Карлетон. Закључци и ставови су углавном дати од стране аутора.

⁵ Џорџ Линдзи, „Четири добре деценије операционог истраживања у канадском Министарству националне одбране“, Лист друштва за операциона истраживања (1998) 49, стр.327

Поред оцене система наоружања, логистика је постала главна област изучавања. На пример, „трошкови одржавања потпуно добровољних, професионалних оружаних снага, заједно са променама у социјалним очекивањима, су донели проблеме који спадају негде између економије и социологије, али су решавани од стране ново-формираних одељења за операциона истраживања... Као резултат тога, овакав рад се почео називати *анализа система, анализа политике или стратегијске студије*.“⁶

Током 1960-их година, формиран је Директорат за стратегијску анализу а 70-их година додат је и Директорат за социјалну и привредну анализу. Године 1975. назив целокупне организације постао је Установа за операционо планирање и анализу (УОПА).

Кадрови

УОПА-у је сачињавао јак центар уз велики број расутих јединица на терену над којима је имала административну контролу кадрова али не и оперативну контролу за давање задатака. Размештени научници су обично чинили око 1/3 укупне снаге. Овакав систем је дао организацији флексибилност да споји људе заједно око главних задатака. Међутим, ова структура је могла успешно да функционише само уколико су центар и расути елементи имали при свести свеобухватни циљ организације, пре него циљеве у својим посебним сегментима. На овај начин су, такође, млађи цивилни научници, додељени командама јединица на терену, учили о организацији, проблемима и култури оружаних снага.

Неки од искуснијих научника су постављани при међународним и савезничким организацијама. Ово је било од непроцењиве користи за развој интероперабилности са савезницима, а у областима специјалности тих људи. Савезнички научници су такође постављани у канадске јединице за операциона истраживања. Индивидуални аналитичари у оквиру организације су често били прекомандовани и тиме добијали широко искуство у великом броју области.

Цивилни научници су проводили око половине своје каријере у јединицама, на дужностима од по 3 до 4 године свака. Особље самог Директората за стратегијску анализу је, међутим, било лоцирано у Команди националне одбране у Отави. Директорат за стратегијску анализу је имао око 12 запослених, цивила и војних лица. Стратегијски аналитичари су могли бити изнајмљени командама јединица за одређени специфичан пројекат. Свеобухватна организација је била довољно велика да су цивилни научници могли да остваре каријеру у оквиру ГОИ напредујући од млађег војног научника (ВН) 1 до ВН 7 (директор).

Сматрано је важним имати велики број војних лица постављених у ГОИ: обично млађих официра, капетана и мајора. Ови официри нису нужно били квалификовани снагом свог академског образовања. Они су тренирани „на послу“. Овакав принцип се показао као веома успешан и многи од ових официра су добровољно тражили да се врате у ГОИ након низа постављења у јединицама на терену или на другим пословима.

⁶ Ibid, стр.328

Официри који су примљени у Директорат за стратегијску анализу су обично имали „уопштено“ знање без специјалистичког образовања. На пример, неки од најбољих официра-истраживача, укључујући оне у Директорату за стратегијску анализу, су били едуковани као историчари. Тренутни помоћник заменика министра (за политику), иначе цивил, је био историчар који је започео своју каријеру у операционом истраживању а касније прешао у стратегијску анализу.

Много година је сматрано есенцијалним да се војна лица укључе као део организације да би се задржао кредибилитет у очима војске и да би се смањиле могућности за поделом између организације и оружаних снага. Такође, постојало је веровање да би било много теже оружаним снагама да предложе министру смањење или укидање неке организације у којој су радили како војна лица тако и цивили! Начелник ГОИ је био цивил а његов заменик генерал- мајор који је такође углавном имао „уопштено“ знање.

Данас, у Директорату за стратегијску анализу раде искључиво цивили али укључујући и неколико бивших војних лица. Директорат је одговоран ка и добија задатке од помоћника заменика министра (за политику) док је Група за операциона истраживања (сада Управа за операциона истраживања) под оперативном контролом заменика начелника Генералштаба. Данас администрацију обе групе, у смислу формацијских дужности кадрова, као што је планирање каријере и унапређења, врши извршни директор Истраживања и развоја одбране Канаде (ИРОК) који је уједно помоћник заменика министра (за науку и технологију).

Добијање задатака

Неки од официра додељених командама јединица су, поред свог посла, обављали и дужност научних саветника команданту. Иницијално, пројекти на терену су имали своје извориште у неформалним разговорима између научника и војног особља те јединице, а затим постепено добијали рационалнију структуру. У командама у Отави овакав процес је био више формалан: израђује се нацрт годишњег програма истраживања а затим оцењује од стране клијената и ГОИ а пројекти се бирају тако да обим рада одговара расположивом кадру. Ово је израчунавано на принципу број људи-број месеци, узимајући у обзир следовања за одсуство, боловање и обуку. Значајна флексибилност је задржана у очекивању да би нови проблеми и захтеви могли да се појаве у току године. ГОИ је могла да убади пројекте у програм као што је то могао и клијент.

Издавање задатака у стратегијској анализи спроводи Директор који мора да одржава „осећај“ за потребе министра и руководства. Његов циљ је да се побрине да се министар, начелник Генералштаба и други виши званичници и официри не „изненаде“ у земљи или иностранству.

У пракси, директор за стратегијску анализу и начелник Групе за операциона истраживања се усаглашавају око радног плана. Обоје одржавају близак контакт са клијентима и тако имају добру слику о њиховим захтевима. Они такође скицирају формално клијенте за ангажовање у наредној години. Сами аналитичари исто тако стварају сопствене задатке на

основу својих географских и функционалних специјалности. Приоритети се базирају на ономе што се сматра најбитнијим за клијента, као и функцији производа и облику крајњег резултата, нпр. извештај од 5 страница, извештај од 30 страница или нешто између.

Уколико добијени задаци (ангажовање) превазилазе могућности Директората, они се или одлажу, отказују или скраћују по обиму, више људи се укључује на краткорочне уговоре, или се рад предаје некој другој организацији. Одређена флексибилност у годишњем програму рада се одржава за краткорочне дневне захтеве. Директор формално прегледава програм рада сваког месеца, а на дневној бази непосредно надгледа напредак.

Извештаји

Резултати су власништво клијента: он или она контролише дистрибуцију извештаја, али се извештаји углавном објављују за део стручне јавности заинтересован за одбрану уопште, као и за савезничке земље. Клијенти су министар и његов кабинет, начелник Генералштаба, помоћник заменика министра (за политику) и његово особље, оперативна управа и помоћник заменика министра (за материјалне ресурсе) и његово особље, упркос чињеници да је потоњи углавном саветован од стране научника из оперативних истраживања. Заменик начелника Генералштаба даје задатке Директорату за студије, који укључују будућу структуру снага и „револуцију у војним активностима”⁷. Министарство иностраних послова даје задатке и добија извештаје везане за контролу наоружања, а ти извештаји се често шаљу Канцеларији координационог савета⁸ (еквивалент Кабинету Премијера) као опште анализе. Питање достављања резултата је увек и питање безбедности, националне и међународне, иако се верзије без степена поверљивости повремено објављују у отвореним публикацијама.

Извештаји са и без степена тајности

Извештаји сачињени од стране научника Директората за стратегијску анализу су обично засновани на отвореним изворима и тако највећим делом без степена тајности. Ово има предност у олакшавању рада и размени са другим владиним телима, међународним институтима и могућим публикацијама. Са друге стране, важне обавештајне информације, о одређеној теми која се истражује, могу имати директан утицај на анализу и обично не би биле доступне истраживачима, и самим тиме, не би биле укључене у њихове извештаје. Ове поверљиве обавештајне информације добијају креатори политике, кроз војно-обавештајну и друге агенције, и могу, у одређеним моментима, утицати на закључке отворених извештаја.

⁷ Revolution in Military Affairs - RMA

⁸ Privy Council Office је владино тело у виду канцеларије Премијера, задужено за саветовање и координацију, и независно од интереса појединачних политичких странака

Ово представља велики проблем. Неким или свим истраживачима може бити дозвољено да приступе тајним информацијама у ком случају њихови извештаји остају поверљиви са ограниченом дистрибуцијом. Овакав начин рада доноси потешкоће у руковању поверљивим материјалом, а такође и у сам процес запошљавања нових истраживача, посебно цивила. Време и трошкови које издавање безбедносне дозволе захтева може непотребно продужити цео процес. Алтернатива је имати дуплу линију извештавања и оставити доносиоцима одлука да просуде како обавештајне информације које добијају могу да утичу на отворене извештаје.

Ангажовање других институција

Било је веома мало ангажовања других институција за војна операциона истраживања, некад из безбедносних разлога, а врло често због недостатка знања о задатој теми. У случају да одређени људи ван ГОИ буду познати као лица која имају одговарајуће квалификације, они се позивају да проведу лето или целу годину у ГОИ. У случају Директората за стратегијску анализу, највећи део експертизе је лоциран на универзитетима, али у почетку, након његовог оснивања, универзитети нису били вољни да реализују истраживања за било ког клијента, посебно не за владу!

Универзитети

Министарство националне одбране (МНО) је основало Програм војних и стратегијских студија, под којим различити универзитети добијају новчана средства да спроводе стратегијске студије, са специфичним темама и управљањем које одређују сами универзитети. Универзитетима је дата слобода да одреде теме које одговарају њиховим наставним већима. Они имају тенденцију да се концентришу на међународне односе и историју. Понешто од тога није од посебне користи за МНО. Тренутно, 16 канадских универзитета добија новчана средства, и то сваки за период од 5 година. Резултати се прегледају годишње а сваких 5 година доноси се одлука о есенцијалном нивоу финансирања за сваки универзитет. После више од 25 година постојања, овај програм, сада под називом Форум за безбедност и одбрану, је произвео велики број дипломаца који су остварили каријере у стратегијским студијама и универзитетима. Неколико је примљено у МНО или су радили као консултанти при влади. Овакав систем је такође помогао да се изгради свест о питањима одбране и безбедности у ширем друштву, кроз велики број студената који су добили корист од овог програма.

Директорат за стратегијску анализу исто тако ангажује универзитете за потребе одређених пројеката. Овакав начин рада је посебно дефинисан од стране аналитичара у Директорату и његов напредак се непосредно прати. Научни кадар универзитета може бити веома уско специјализован у одређеним областима, а неки могу захтевати тесну контролу, уколико се очекује да добију резултате жељене од стране Директората. Овакви спољни сарадници се морају третирати као проширење Директората.

Школа националне одбране

Школа националне одбране, раније лоцирана у Кингстону (Онтарио), је представљала 10-то месечни курс за перспективне и бистре пуковнике и цивиле, различитих профила а еквивалентне школске спреме и потенцијала. Курс је предвиђен за 20 официра и 20 цивила. Шест учесника курса су из савезничких земаља. Школа подстиче „слободно размишљање“ у својим задацима изучавања стратегијске проблематике, а од студената се захтева израда истраживачких радова. Овакво школовање је допуњавало аналитички рад у Директорату за стратегијску анализу.

Обавештајне студије

Иако канадске ОС имају веома јаку војно-обавештајну компоненту, војно-обавештајни органи се ослањају на универзитете и њихово образовање кадра у оквиру стратегијских студија. Годишња конференција невладине Канадске асоцијације за безбедносне и обавештајне студије (КАБОС) окупља експерте из целе Канаде, САД, Велике Британије и других земаља, да у облику отвореног форума разговарају о темама у вези са обавештајним радом. Страни експерти могу остати по неколико дана након завршетка конференције да помогну по различитим питањима.

Области истраживања

Министарство спољних послова (сада Инострани послови Канаде) је водило верификацију споразума о контроли наоружања у току Хладног рата. Ово је укључивало и коришћење теорије игре⁹ и ваздушно осматрање из авиона и сателита. Друга важна област је била планирање, посматрање и анализа обуке и главних вежби на терену, укључујући обуку за мировне операције и унутрашње вежбе безбедности, попут оних за Олимпијске игре у Монтреалу 1976. године. Пошто су оружане снаге почеле да се смањују по величини, како се Хладни рат ближио крају, више пажње се посвећивало „анализи система“ у планирању за наредну генерацију структуре и опреме. Мало одељење за операциона истраживања је било додељено организацији *Ванредне мере Канаде*, да би помогли припреме за одговор на катастрофе изазване људским или природним фактором.

Са смањењем величине и унификацијом оружаних снага, специјално одељење од 6-8 научника је посвећено питањима кадрова и логистике укључујући потрагу за значајном војно-привредном делатношћу.

Избор кандидата и запошљавање у Директоратима за стратегијску анализу и социјалну и привредну анализу, сваки попуњен са око 6 професионалаца, је концентрисан на кадрове са дипломама из економије, историје и политичких наука. Примери студија и истраживања ових Директората укључује:

⁹ game theory

- анализу социјалног и економског утицаја војних јединица на заједнице у којима се налазе
- резервне снаге
- однос трошкова опреме према трошковима кадрова
- приоритети пројеката изградње
- допринос образовања и обуке оружаних снага националном развоју
- испитивање борбене мотивације

Тренутно стање

Данас, Директорат за стратегијску анализу је смештен унутар МНО под контролом помоћника заменика министра за политику и добија задатке директно од њега. Иако је Директорат под директном оперативном контролом помоћника заменика министра он остаје под административном контролом начелника Управе за операциона истраживања (УОИ) за сва кадровска питања. УОИ се налази у истој згради као и Директорат за стратегијску анализу и деле исту библиотеку као и другу опрему и објекте.

Препоруке

- Научно-истраживачка установа у оквиру веће организације (министарства одбране) може да буде успешна само уколико остане флексибилна, регрутује научнике различитих профила и постави их на места начелника мањих целина где ће одређивати приоритете за своја истраживања
- Истовремено, потребно је успоставити централно руковођење каријерама ових научника да би се максимизовало и раширило њихово искуство
- Из многих разлога је потребно сакупити цивилне научнике и војна лица у оквиру ове једне установе
- Ни војна лица ни цивили не морају да буду специјалисти у својој области приликом самог запошљавања. Потребно је подржати запошљавање лица са различитим образовним профилима.
- Уколико је могуће, и цивили и војна лица би требало да стекну неко практично искуство тако што би најпре радили при командним јединицама на терену, или тако што би често посећивали јединице на терену.
- Потребно је у оквиру установе развити каријерну структуру и могућности обуке
- Размена позиција са истраживачима партнерских института је од непроцењиве важности за добијање шире перспективе и ширење хоризонта истраживача
- Начно-истраживачка установа би требала да буде спремна да прихвати пројекте ван својих области истраживања
- Постоји опасност да у време општег смањења, врховно руководство и запослени смање целине као што су Група за операциона истраживање или Директорат за стратегијску анализу са веровањем да су они сами исто тако способни за израду стратешких процена и процена у области политике

- Уколико је буџетом дозвољено, Министратсво одбране би требало да финансира учешће научног факултетског кадра у стратегијским и обавештајним студијама. Ово би било договорно исплативо. У сваком случају би блиска сарадња са факултетима у релевантним областима требала да буде подржана.
- Научни факултетски кадар је у могућности да размишља ‚слободно‘ и без оптерећења политичке природе власти приликом испитивања одређених потеза и акција.
- Многи меморандуми, радне студије, препоруке, предлози, говори и поруке владе нису јавни због безбедносне и политичке осетљивости. Универзитетски истраживачи живе са својим публикацијама и стога могу бити веома корисни за подизање јавног мњења о одређеним питањима.
- Специфични пројекти научно-истраживачке анализе могу бити додељени факултетима, али уз стално надгледање да би се осигурало да производ одговара захтеваном резултату.
- Висока војна школа може да помогне у раду научно-истраживачког института
- Што је институт организационо ближе Кабинету министра, нестабилнији је и постаје субјект у политичким променама.
- Институт мора да пронађе баланс: он служи министру, али не сме да буде део Кабинета министра или на било који начин политички пристрасан. Он мора да буде што ‚независнији‘, али истовремено мора да служи и буде одговоран својим клијентима.
- Директор мора да има ‚осећај‘ за потребе министра и осталих виших руководиљаца министарства. Иделано би било када би директор био у вези са неком утицајном особом у министарству која не би утицала на резултате истраживања.
- Институт треба да има блиске везе са клијентом засноване на међусобном поштовању. Он мора клијенту да обезбеди оно шта треба да зна, али не и обавезно оно шта жели да зна!
- Алтернативно, слободно размишљање може да буде различито од политике владе или министра. Виши руководиоци могу да буду осетљиви на резултате истраживања, посебно уколико су резултати јавни. Стога политичари и виши руководиоци желе да контролишу рад истраживача. Ово може да има супротан ефекат на квалитет и неизоставно на кредибилитет истраживања.
- Истраживања и анализе Института треба да буду доступни и ГШ. Рад Института треба да буде доживљен као вредност за целокупну војску. Да би се то постигло, радови Института морају бити на академском нивоу и да имају академску вредност, али не треба да буду писани академским (ускостручним) језиком!
- Са друге стране, истраживачки Институт не сме да постане још један организациони део института са мало утицаја и ни мало користи. Његов посао је да код министра елиминише фактор ‚изненађења‘ у земљи и иностранству. Поврх свега, његови резултати морају да буду корисни!
- Потребно је пажљиво избалансирати између величине и капацитета института и количине истраживачког рада који је предат факултетима и другим установама. Што више се истраживачког рада буде обављало ван института, брже ће шира јавност постати свесна питања одбране и безбедности.
- Истраживачи захтевају ефективну методологију или истраживачке алате да би

- што боље искористили ограничене капацитете.
- Истраживачке студије би требале да анализирају различите опције, али без давања препорука! То је посао стручног особља. Аналитичари не смеју да постану административно особље! Уколико то ураде, губе директан приступ вишим руководиоцима.
 - Истраживачи вероватно не би требали да буду у контакту са поверљивим информацијама. Ово отвара питања руковања са поверљивим информацијама, чување истих и проблеме у регрутовању цивилних истраживача.
 - Ротација официра из ГШ или МО на служби у Институту обезбеђује свеже идеје и искуство и ствара базу обучених истраживача.

V. Пример 2: Центар за стратегијске студије Министарства одбране Републике Словеније

Историја

Словеначки Центар за стратегијске студије (ЦСС) је основан у оквиру словеначког Министарства одбране 1991. године, недуго након остваривања словеначке независности. У току реорганизације МО Словеније 2002. године ЦСС је напуштен.¹⁰ Центар је успешно функционисао преко 10 година као део Канцеларије за војне послове. Примарни „клијенти“ Центра су били министар одбране, државни секретар за политику одбране и војска. У својих 11 година постојања, Центар је био одговоран за припрему основних докумената одбране и безбедности и анализа националних, регионалних и европских питања политике, одбране и безбедности. Овај сажетак описује организацију ЦСС, његову улогу и задатке, његове „клијенте“, процедуре и научене лекције из искуства.¹¹

Мисија

Мисија ЦСС била је да “...обезбеди аналитичку подршку извршном особљу Министарства одбране у складу са дугорочним потребама система одбране Републике Словеније, ради омогућавања процеса доношења одлука у областима безбедности и одбране.”¹²

Организација

ЦСС организован је као сектор у оквиру МО. Функционисао је као посебна целина са својим секретаријатом, управом финансија и осталим ресурсима. Центар је организован према сличним институтима у западним земљама, али је прилагођен посебним словеначким потребама. Имао је три истраживачке управе:

- Политику одбране
- Стратегију
- Цивилно-војне односе

Директор ЦСС је био директно одговоран министру одбране преко државног секретара за политику одбране.

¹⁰ Разлози овакве одлуке појашњени су касније.

¹¹ Уколико није другачије напоменуто, овај део је заснован на информацијама добијеним од господина Бене Арнејчића, последњег директора ЦСС.

¹² Иван Хостник, “Десетогодишњица Центра за стратегијске студије” Словенска Војска, Специјално издање, мај 2001. године

Кадрови

Центар је имао 18 експерата на врхунцу своје каријере; већином су то били цивили укључујући нека бивша војна лица. Циљ је био да помешано раде цивили са војним лицима, али је у пракси било веома мало активних војних лица који су радили у Центру. Директор је био цивилни експерт једно кратко време док руководство није преузео капетан морнарице са изразитим академским искуством.

Стратегијски савет Словеније је основан 1999. године и директор ЦСС је добио додатно задужење секретара Стратегијског савета.¹³

Аналитичари ЦСС су углавном регрутовани са Универзитета у Љубљани. Они су морали да буду са звањима из следећих области:

- Студије одбране
- Студије безбедности
- Лингвистика
- Филозофија
- Социологија
- Технологија
- Образовни профили са Војне академије

Старосно и искуствено аналитичари су били у добу од старијих аналитичара у 50-им и 60-им годинама до млађих у 20-им и 30-им годинама. Већина је била од 30-40 година старости.

Аналитичари су примали плату редовних цивилних службеника са релевантним разликама. Према свему судећи, финансијска добит је била понуђена и спољним сарадницима да се придруже.

Истраживачки рад

Истраживачки задаци су долазили из канцеларије државног секретара за политику одбране. Директор ЦСС је одржавао директан контакт са државним секретаром. Након добијања задатка, директор Центра са истраживачким тимом прави план реализације истраживања.

Радни план Центра је био организован на годишњем, месечном и недељном нивоу. Директор је држао недељне састанке са главним аналитичарима да би дискутовали о текућим пословима. Чести су били захтеви за „ad-hoc“ извештајима и анализама.

¹³ Чланови Стратегијског савета су били изабрани чланови цивилног друштва укључујући бившег министра одбране. Они су саветовали владу о питањима одбране.

Центар је имао следеће задатке:

- Припрема докумената за развој и примену политике одбране и безбедности
- Анализе политике одбране у ширем окружењу Републике Словеније
- Испуњавање професионалних, организационих и административних задатака за Савет за стратегијске послове МО
- Припрема нацрта стратешких и доктринарних докумената
- Мониторинг и анализе безбедносно-политичке ситуације у Европи, посебно Југоисточној Европи
- Анализе улоге, активности и развојних трендова међународних безбедносних организација
- Професионализација оружаних снага
- Анализа цивилно-војних односа
- Сарадња са научним круговима у Словенији и иностранству и сличним установама кроз билатералну и мултилатералну сарадњу са МО¹⁴

Центар је био одговоран за развој шест основних стратешко-доктринарних докумената о националној безбедности:

- Стратегија националне безбедности
- Стратегија националне одбране
- Национални програм за заштиту од природних и других непогода
- Војна доктрина одбране
- Цивилна доктрина одбране
- Доктрина заштите и спашавања¹⁵

ЦСС је одржавао добре односе и блиску сарадњу са војском, али су сви захтеви за подршку морали да иду преко државног секретара за политику одбране. Представници војске су учествовали у изради шест основних стратешких претходно наведених докумената, као чланови појединих радних група.

Бројна истраживања ЦСС, анализе и извештаји објављивани су у националним и међународним публикацијама.

Спољна сарадња

Спољни уговори за истраживачки рад су били веома битни за функционисање Центра. Процену основних докумената је на захтев МО израдио Центар за истраживање одбране Факултета друштвених наука Универзитета у Љубљани,¹⁶ у сарадњи са специјалним радним групама МО и ЦСС. Специјална међу-ресорна група предложила је израду тих

¹⁴ Ibid

¹⁵ Бено Арнејчић, “Стратегијска и доктринарна документа Републике Словеније,” Словенска војска, (мај 2001, специјално издање, страна 19)

¹⁶ Центар за истраживање одбране Факултета друштвених наука Универзитета у Љубљани има 4-6 аналитичара.

докумената. Касније је Центар за истраживање одбране добио задатак да изради нацрте Стратегије националне безбедности и Стратегије националне одбране у блиској сарадњи са одговарајућим радним групама МО.

Међународна сарадња

Документи националне безбедности око 20 земаља су испитивана и страни експерти су ангажовани да помогну током израде основних докумената. Професори из Центра Џорџ Ц. Маршал из Гармиш-Партенкирхена у Немачкој посетили су Љубљану да би прегледала рад и саветовала о неопходним захтевима.

ЦСС је сарађивао са бројним међународним институцијама у току реализације различитих истраживачких пројеката. На пример, израђен је извештај о „Социолошким аспектима мултинационалних снага“ у сарадњи са мађарским Институтом за безбедносне и одбрамбене студије и италијанским Центром за стратегијске студије. Објавили су извештај о „Проблемима и последицама проширења ЕУ према истоку“ у сарадњи са Фондацијом Бертлесман из Немачке.¹⁷

Тренутна ситуација

ЦСС је распуштен 2001. године приликом реорганизације МО према „Концепту политике одбране“. У току припрема Словеније за приступање НАТО-у, кадар из разних целина министарства је био премештен на нове функције.

Група од пет експерата из ЦСС, укључујући директора, премештени су у нову Управу за стратегијске анализе и планирање. Ова управа је тренутно део ‚Сектора за планирање одбране‘ и њен начелник је одговоран начелнику ‚Сектора за планирање одбране‘. Управа није више административно независна и нема директан приступ вишим ауторитетима. Њен рад је сконцентрисан на ниже свакодневне захтеве министарства.

Могуће је да је ЦСС распуштен због свог ‚независног‘ размишљања које је повремено било неконзистентно са званичном политиком министарства и владе. Како било, то је опасност са којом се суочавају сви истраживачки институти финансирани у потпуности из јавног буџета.

¹⁷ Иван Хостник, „Десетогодишњица Центра за стратегијске студије“ Словенска Војска, Специјално издање, мај 2001. године

Препоруке

- ЦСС је најнефективније функционисао кад је био полу-независтан и добијао задатке и директно био одговоран највишим функционерима МО.
- ‚Независност‘ мишљења је била најбоље остварена кад је директор овог института био цивилно лице.
- Идеално, у институту би требало да раде заједно и цивилна и војна лица; ова мешавина обезбеђује легитимитет у оквиру војног врха и различитост талената и искустава и цивилних и војних лица као истраживача.
- Аналитичари би требало да буду са различитим академским профилима не би ли омогућили институту широк и флексибилан истраживачки програме.
- Институт за стратегијско истраживање би требало да буде укључен у израду али не неопходно и главни носилац основних стратегијских докумената. То је улога Генералштаба.
- Спољна национална и међународна експертиза може бити веома корисна у добијању најбољих истраживачких резултата у специфичним областима.
- Сарадња са експертима из локалних и других универзитета је продуктивна, али мора да се избегне развијање конкурентне атмосфере између цивилних факултета и института и Института за стратегијска истраживања МО.
- Овакав институт за истраживања у области одбране, у потпуности финансиран из буџета владе, никада не може да буде потпуно ‚независтан‘. Шта више, министри и виши руководиоци би требало да подрже ‚слободно размишљање‘ ради вредности у истраживању и одржавања кредибилитета међу другим институтима и међународним организацијама.
- Независна унутрашња администрација обезбеђује више ‚независности‘ у истраживању
- Једноставна унутрашња организација дозвољава флексибилност додељивања задатака и захтева мање административне трошкове.
- Постављање истраживачког одељења исувише ниско у организационој структури МО може да га удаљи од директног приступа и дијалога са руководећим структурама.

VI. Реорганизација стратегијске истраживачке делатности у Министарству одбране

Опште: Министарство одбране СЦГ одлучило је да ће сједињени Институт за ратну вештину и Војноисторијски институт и од тога формирати основу за нови Институт за стратегијска истраживања.

Циљеви ове реорганизације су:

- Рационализација кадра и организационе структуре
- Боље усмеравање истраживања према потребама система одбране и ВСЦГ
- Побољшање ефикасности истраживања прецизнијим дефинисањем основних задатака
- Побољшање услова истраживања и квалитета истраживачких производа
- Формирање бољих и директнијих контаката између резултата истраживања и доношења одлука
- Блискија сарадња између Института и Војне академије
- Побољшање сарадње са осталим научним установама и факултетима у земљи и иностранству

Намена Института за стратегијска истраживања:

Институт је установа Министарства одбране Србије и Црне Горе која се бави фундаменталним, примењеним и акционим истраживањима за потребе Министарства одбране Србије и Црне Горе. Основна делатност Института је реализовање научноистраживачког рада из области стратегије одбране земље.

Задаци Института:

- Истражује проблеме из области безбедности и одбране земље
- Разрађује теоријске и методолошке основе истраживања у домену конфликта, безбедносних изазова, криза, оружаних сукоба, стратегије одбране, безбедносних интеграција, војне историје и социолошко-психолошких проблема
- Истражује проблеме из области управљања, руковођења и командовања системом одбране
- Истражује могућности, обим и модалитете прикључења и ангажовања Србије и Црне Горе у безбедносним интеграцијама
- Истражује цивилно-војне односе код нас и у иностранству
- Истражује психолошке аспекте руковођења (менаџмент) војном организацијом, психолошке основе система оспособљавања старешинског кадра и обуке у савременим условима

- Испитује јавно мњење припадника Војске, полиције, цивилне одбране и становништва о релевантним питањима одбране земље
- Истражује морал Војске и цивилног становништва, као и концепт (модел) психолошке операције
- Истражује, изучава и научно обрађује војну историју Србије, Црне Горе и осталих земаља
- Прикупља, сређује, обрађује и даје на коришћење историјску-архивску грађу војне провенијенције
- Израђује студије за потребе Министарства одбране Србије и Црне Горе и Генералштаба Војске Србије и Црне Горе из области безбедности и одбране
- Израђује војно-стратешке процене за потребе Савета министара, Министарства одбране Србије и Црне Горе и Генералштаба Војске Србије и Црне Горе
- Учествује и сарађује у научно-истраживачким задацима чији су носиоци друге институције у земљи и иностранству
- Обезбеђује усавршавање научног и стручног кадра у обављању научне делатности
- Сарађује са домаћим и страним институцијама из предметне основе
- Врши рецензије значајних научних радова
- Организује научне и стручне скупове
- Израђује научно-информатичку документацију из основне делатности Института
- Припрема за објављивање часопис и друге стручне и научне публикације
- Обавља и друге задатке од значаја за одбрану земље

Сажетак „научених лекција“односно препорука као смерница у подршци формирања новог института

Општи део

- Институт мора пронаћи оптималан баланс: ради за министра али, не треба да буде доживљен као део кабинета министра или на било који начин политички пристрасан. Институт треба да успостави баланс између “независног мишљења” и одговорности коју има према својим ,клијентима“.
- Институт треба да очува своје везе на вишим нивоима посредством директора Института. Он (или она) треба да има “осећај” за потребе министра или осталих високих функционера Министарства. Уколико нема тај осећај, Институт може постати само једна од организационих целина Министарства, са малим утицајем и недовољне искоришћености. Посао Института је да обезбеди да министар не буде “изненађен” ни у земљи ни у иностранству. Изнад свега, његов посао мора бити користан!

- Баланс између величине и капацитета Института би требало да буде пажљиво усаглашен, као и обим истраживачког рада који би требало да буде и научни извор универзитетима и другим институцијама. Велики део истраживачког рада врши се изван института, те друштво може бити подстакнуто да размишља о значају питања одбране и безбедности. То је, такође, и питање финансијских средстава.
- Институт не може бити у потпуности “независтан” али министри и друге високи службеници морају подстаћи “слободно мишљење” иначе може доћи до губљења научне вредности истраживања и анализа које Институт обавља, што је губитак и за њих, као и опадање кредибилитета у односу на друге међународне институције. Центар за стратегијске студије је најефикасније функционисао када је био полу-независан и када је добијао задатке и директно извештавао највише нивое одлучивања у Министарству одбране.
- Евентуално успостављање финансијске независности у облику “мислеће машине¹⁸” организације, невладине, а као допуна Институту, омогућавало добар баланс различитих ставова унутар владиних тела
- Требало би урадити нацрт нове правне регулативе управљања научним радом или постојећу изменити помоћу амандмана и тиме обухватати званичан статус, независност Института, његових истраживача и регулативу која се односи на сарадњу са институцијама и организацијама у земљи и у иностранству.

Организација

- Уколико је Институт организацијски у склопу Кабинета министра и уколико је променљив, све чешће постаје претмет политичких промена.
- Важно је успоставити и одржавати отворене канале комуникације између оних који су укључени у оперативни део истраживања (унутар ГШ) и Института.
- Најбољи начин за промоцију “независног мишљења” односно слободе мисли је (уколико постоји право и могућност) да поставите цивила као директора Института за истраживање.
- Школа националне одбране и Војна академија требало би да се користе и као подршка раду Института.
- Истраживачи и наставници Школе националне одбране, Академије ГШ, Војне и Војно медицинске академије, могу бити основа за формирање истраживачких тимова Института за стратегијске студије и стални спољни сарадници за специфичне пројекте.

¹⁸ устаљен енглески израз ‘think tank’

- Независна администрација омогућава већи степен независности истраживача; виши нивои Института који су лоцирани унутар Министарства, требало би да имају веће могућности да контролишу сопствене послове, укључујући финансијско пословање.
- Организација Института би требало да буде што је могуће једноставнија да би омогућила максималну флексибилност у обављању послова и мање административне трошкове.

Кадрови

- Добри истраживачи могу бити привучени и задржани само уколико су цењени, ако им се дају одговарајућа средства за рад, материјална подршка, адекватне плате и услови за рад.
- Војна лица и цивили укључени у истраживања треба да имају исте привилегије и социјалне предности као надокнаду за њихове високе положаје и стручност. То мора бити уређено одговарајућом новом правном регулативом као што је раније био случај.
- Каријера научника мора бити уређена првенствено да максимизира и прошири њихова искуства.
- Важно је, из много разлога, имати истраживачки тим састављен и од цивила и од војних лица.
- Већ приликом запошљавања у Институту, потребно је да војна лица и цивили буду специјалисти одређених области. Треба подстицати одабир персонала различитих образовних профила.
- Потребно је успоставити систем који нуди могућност напредовања унутар организације као и могућности за више нивое образовања и обуке у земљи и у иностранству.
- Просек година истраживача треба да буде постепено умањен помоћу пажљивог одабира кадрова и селекције чији би резултат био равномерна старосна структура. Последиломско школовање треба да буде понуђено официрима или особама са високим потенцијалом одмах након њихових студија на ВА у циљу снижавања старосне структуре истраживача.
- Долазак персонала из војске и других делова Министарства на одређено време, нпр. 3-4 године, омогућиће нове идеје и искуства и изградити базу оспособљених истраживача.
- Потребно је да истраживачи могу радити и на енглеском језику и да, по

могућности, говоре још један страни језик.

- Војни истраживачи треба да буду признати као истраживачи у целом друштву и истраживачи треба да буду признати на националном нивоу.
- Квалификоване цивиле треба примати у радни однос преко јавних конкурса.
- Висина плата треба да буде усклађена у односу на искуство и способност.
- Истраживачи треба да буду посебно плаћени за додатна истраживања (послове који нису изворно послови Института).

Усавршавање и обука

- Када год је могуће, и цивили и војна лица треба да стичу искуство које је у вези са њиховим дужностима, или честим посетама на терену.
- Потребно је да постоји међународни програм размене истраживача.
- Одабрани истраживачи биће послати у иностранство у циљу унапређења обуке и искуства.
- Међународни стручњаци треба да буду позивани да би одржали предавања запосленима у Институту о процедуралним и суштинским питањима.

Начин рада и обављање задатака

- Истраживачима је потребна ефикасна, у пракси проверена и прихваћена методологија да би извукли максимум из ограничених ресурса.
- Институт треба да има блиске контакте са клијентима засноване на узајамном поштовању. Њихов циљ треба да буде да обезбеде клијентима информације које је потребно да знају а не све што би желели да знају!
- Истраживачки радови треба да садрже анализе различитих опција за доносиоце одлука, али не и препоруке доносиоцима одлука! То је посао стручних сарадника и саветника.
- Аналитичари не треба да постану чиновници! Уколико се то деси, они ће изгубити њихов специјалан статус и директне контакте са вишим нивоима.
- Истраживања и анализе Института треба да буду доступни и ГШ. Рад Института треба да буде доживљен као вредност за целокупну војску. Да би се то постигло, радови Института морају бити на академском нивоу и да имају академску вредност, али не треба да буду писани академским (ускостручним) језиком!

- Институт за стратегијске студије треба у потпуности да пружа подршку и допринос изради стратешких докумената, али не и да буде носилац израде стратешких докумената земље.
- Институт би, углавном, требало да буде фокусиран на информације без степена тајности, отворене истраживачке изворе у циљу лакше размене и руковања информација са другим организационим јединицама, спољним институцијама и публикацијама. Поверљиви обавештајни подаци се директно достављају доносиоцима одлука.
- Истраживачки одбор Института треба да чине стручњаци изван Института (који нису запослени у Институту) који ће одређивати приоритете и одобравати пројекте. Председник Одбора би могао бити стручњак из академских кругова, можда члан Академије наука, или министар одбране или један од његових помоћника.
- Приступ бази података и библиотеци треба да буде лако доступан.
- Истраживачи треба да имају регуларан и лако доступан приступ интернету као примарном инструменту у њиховом раду.
- Опрема и потребна средства за рад истраживача треба да буду побољшана у складу са приоритетима и расположивим средствима.
- Институт треба да има могућност да сам располаже својим буџетом.
- Нови институт за истраживања у области одбране треба да постави свеобухватан website чији би садржај, временом, постајао богатији укључујући и радове истраживача.
- Истраживачима треба да буду гарантована ауторска права за објављене радове.
- Истраживачки одбор треба да одобрава радове који ће бити објављени.
- Институт треба да остане флексибилан и спреман да прихвати и пројекте ван Института из области које су блиске области рада Института.

Спољни извори и контакти

- Уколико су средства доступна, МО треба да субвенционира универзитетске професоре да буду укључени у стратегијске и обавештајне студије. То ће донети дугорочне резултате. У сваком случају, треба јачати блиске везе са професорима универзитета.
- Универзитетски професори су слободни да мисле “изван правила” И они су,

углавном, изван политичких притисака владе када се испитују појединачни приступи активностима.

- Већина белешки, текстова, брифинга, задатака, говора и порука владе се никада не објављују из разлога безбедности или потенцијалне осетљивости теме, информације или података. Независни универзитетски истраживачи могу понекад бити веома корисни за јавно проблематизовање одређених питања.
- Специфичне стратегијске анализе могу бити урађене од стране универзитетских радника, али је неопходно пратити рад да би били сигурни да је резултат у складу са основним захтевом.
- Институт треба да предњачи у вештинама и стручности као академска институција у области одбране, као извор сталних истраживача и као повремена основа за рад на специфичним пројектима.
- Институт треба да успостави блиске везе са одговарајућим факултетима Београдског универзитета, одабраним независним истраживачима и међународним институцијама. Спољне националне и међународне експертизе могу бити веома корисне у добијању најбољих истраживачких резултата у специфичним областима.
- Сарадња са стручњацима локалних и других универзитета може бити веома продуктивна, али се мора водити рачуна да се избегне такмичарска атмосфера између њих и Института МО.

Модели организације Института за стратегијска истраживања

Можда најважнија одлука за организацију Института за стратегијска истраживања је у вези са прецизним лоцирањем Института унутар хијерархије карактеристичне за систем одбране.

Чини се да постоје три реалне опције за лоцирање Института унутар организације МО:

Опција А

“Сектор директно реферише министру одбране.”

Предности

- Директан приступ министру
- Већа слобода у предлагању нових и алтернативних приступа проблему

- Признање и изградња доброг имиџа Института и његовог директора
- Одвојеност од свакодневних чиновничких активности
- Флексибилност у административно независном сектору за управљање широким спектром разноврсних активности
- Добра позиција за успостављање спољних и унутрашњих веза и сарадње

Недостаци

- Може бити виђен као сувише близак политичком руководству
- Опасност од манипулације из политичких разлога
- Могуће губљење објективности и кредибилитета у земљи и у иностранству
- Опасност да дође до радикалних промена или распуштања Института заједно са променом политичког руководства

Опција Б

“Сектор реферише помоћнику министра за политику одбране.”

Предности

- “Држати се на одстојању” од кабинета министра одбране
- Довољно висок ниво за успостављање блиских веза са вишим нивоима руководства
- Одговоран директно цивилном руководству
- Директор и Институт одржавају статус и признање
- Још увек довољно слободе за не сувише стриктно уређену интерну организацију
- Задржавање административне флексибилности као посебне управе
- Добра позиција са које се држе спољне и међународне везе

Недостаци

- Опасности да буде доживљен као сувише близак политичком руководству
- Институт би могао захтевати већи број административних службеника него што би могао тражити да је на нижем нивоу
- Потенцијалан однос “такмичења” са Управом за стратегијско планирање

Опција Ц

“Одељење унутар Управе за стратегијско планирање”

Предности

- Боље заштићен од реалних и могућих политичких утицаја
- Тесна сарадња са Управом за стратегијско планирање
- Ниски административни трошкови

Недостаци

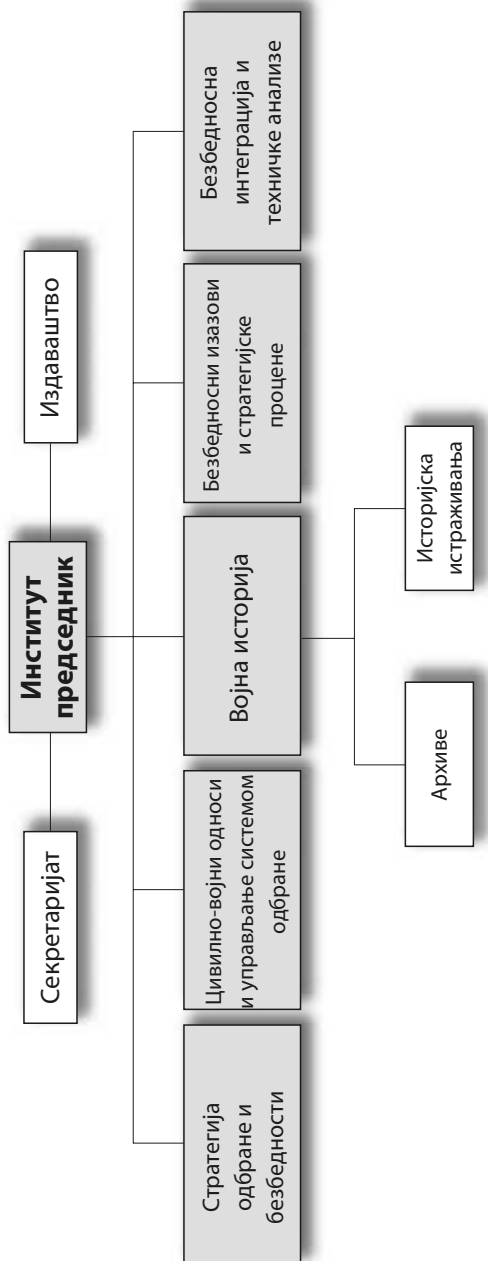
- Ни одговорност ни подршка политичког руководства
- Нижи статус унутар МО али и ван МО
- Опасност да буде одвојен од свог примарног посла свакодневним чиновничким захтевима
- Разграничавајућа линија између истраживача Института и чиновника може постати нејасна.
- Нижи степен флексибилности и независности
- Одсуство свакодневног и лаког приступа доносиоцима одлука на вишим нивоима
- Ниски интерни административни капацитети могу учинити тешким одржавање широке лепезе активности
- Није толико погодан за спољну сарадњу и међународне подухвате

Предложена структура Института

Пратећи предлог за унутрашњу структуру Института, предлог структуре Института је заснован на препорукама Студије потреба у комбинацији са препорукама службеника Министарства одбране:

- a. Председник управља администрацијом и истраживачким радом Института. Он или она директно реферише помоћнику министра за политику одбране.
- b. Институт чине пет одељења плус секретаријат и канцеларија за издавачку делатност. Свако одељење надгледа и контролише директор одељења.
- c. Стратегијско одељење Института за ратну вештину постаће Одељење за стратегијске студије одбране и безбедности.
- d. Оперативно одељење Института за ратну вештину, Тактичко одељење и Одсек за војни систем формираће два одељења:
 - Одељење за безбедносне изазове и стратегијске процене
 - Одељење за безбедносне интеграције и техничке анализе
- e. Одсек за војну психологију и социологију Института за ратну вештину биће ојачано и реорганизовано у Одељење за цивилно-војне односе и управљање системом одбране
- f. Војно историјски институт постаће одељење које ће чинити два одсека:
 - Историјска истраживања
 - Архиве

Слика 6: Предложена структура Института за стратегијска истраживања

VII. Наредни кораци

Неки од налаза ове Студије (фаза 1) су прегледани и кориговани и/или одобрени од стране министра одбране и других кључних људи, те се може започети са акционим планом у циљу подршке процесу успостављања Института и развијања иницијалних оперативних капацитета (фаза 2).

Наредни кораци МО у успешној имплементацији акционог плана су:

- Консултовање са кључним људима о резултатима фазе 1 Студије потреба и усвајање акционог плана
- Усвајање и развијање структуре Института за стратегијска истраживања
- Утврђивање смерница Института и сваког од његових компонента појединачно
- Одређивање прецедура и тела код постављања задатака и одређивања реда хитности
- Изграђивање унутрашњих капацитета за:
 - о одређивање хитности истраживања
 - о распоређивање одговорности истраживања
 - о развијање и објављивање договорене методологије
 - о управљање самим процесом истраживања
 - о дизајнирање стандардизованих форми за различите врсте извештавања
- Повезивање са локалним и регионалним академским институцијама и другим релевантним истраживачким институтима у региону и шире
- Развијање система истраживања са стране и по уговору са универзитетима и другим научним институцијама
- Иницирање креирања мреже интерних и екстерних истраживача, аналитичара и институција
- Ако је неопходно, позивање међународних експерта да обуче и саветују истраживаче
- Успостављање, саветовање и контролисање пробног рада у краткорочним и дугорочним истраживачким задацима по налогу министра или других заваничника
- Праћење рада да би се осигурало да су извештаји јасни, прецизни и да су достављени на време и у договореној форми
- Проба рада по уговору и контрола процедура за истраживање са стране у два различита истраживачка појетка
- Оснивање новог магазина система одбране и безбедности који би објављивао Институт
- Организовање конфереције отварања за регионалне и стране експерте

Праћење фаза тестираће и верификовати организациони ниво Института, његову структуру и процедуре и тестирати и проценити произведе његовог рада. Процедуре и тела, која им руководе биће такође тестирани. Конференције и семинари који ће бити организовани, служиће као средство едукације и истраживања и прилика да се профил Института подигне на регионални и међународни ниво. Остале активности који су укључене:

- Мерење успеха Института путем независних и интерних контролних механизма
- Праћење прогреса истраживања и анализа од стране оних који доносе одлуке и других корисника
- Тражење повратне информације од наручиоца
- Примена “научених лекција” и прилагођавање структуре и фокуса Института где је неопходно
- Проширење делокруга и дубине истраживања како је захтевано
- Мишљење и извештај о раду магазина-чацописа који Институт издаје, од стране независних домаћих или страних експерата

Анекс А

Закони о научно истраживачком раду

Закон о ауторским правима (“Службени лист СФРЈ”¹⁹ бр. 19/78. и 21/90). Односи се на ауторе и питања и области ауторског рада, начин и контекст коришћења ауторског рада, трансфер ауторских права, начине за потпуно уживање права у вези са ауторским радом, заштиту ауторских права и регулативу у вези спорова у тој области.

Закон о научном раду у Србији: Детерминише општи интерес у научном раду који се имплементира средствима из буџета Србије као и услове за бављења научним радом чија је сврха постизање општег интереса. Научни рад је овим Законом дефинисан као креативни рад или стицање нових знања, како се наводи у Акту, са циљем подизања општег цивилизацијског нивоа у Републици и користећи знања добијена у свим областима друштвеног развоја, укључујући развој технологија и њихових достигнућа.

Научни рад је имплементиран развојем и повезивањем основних, примењених и развојних истраживања и обуком научних радника. Научна креативност је слободна и доступна научној критици.

Закон о патентима: Регулације заштиту иновација и техничких достигнућа као и заштиту права проналазача за: усмеравање креативности чиме се развија модерна домаћа технологија, унапређење квалитета производа, процедуре и усуге; услове за ширење сарадње у области технологије са другим земљама на бази равноправних и заједничких међународних удружења радника у области технолошке креативности; и примену патената у производњи.

Закон о војном школству и научној делатности у војним институцијама: (“Службени лист СРЈ”²⁰, бр. 80/94 и 74/99, прати га Акт о војним школама и војним институтима за научну делатност), регулише научну делатност. Закон регулише основе за бављење научним радом и повезаност са научним институцијама; рад научних и стручних савета, појмове – истраживач, типове војних научних институција, услове стицања научних и истраживачких звања; планирање, програм и резултате научне делатности.

Закон о војним школама и војним институцијама за научну делатност се много више бави војним школама с обзиром да су само одредбе од члана 125 до члана 150 у вези са научним институцијама фокусирајући се на војне научне институције више него на научну делатност, што је разумљиво имајући на уму назив Закона. У земљама чланицама (Србије и Црне Горе) постоје правна документа која регулишу све нивое образовања и посебна правна регулатива о научној делатности са фокусом на научну делатност у научним институцијама.

¹⁹ Социјалистичка федеративна Република Југославија

²⁰ Савезна Република Југославија

Анекс Б

Регулатива управљања научним истраживањима

Правилник о радовима истраживача и приправника у војним научним институцијама, војна истраживања и развој јединица и академских војних школа (“Војни службени лист”, бр. 3/96) регулише овлашћене организационе целине за чување радова истраживача и приправника. Одређује се ко је задужен за тај посао и на који начин се радови чувају, као и обавезе које имају научници у тој структури.

Правилник о документима војних научних институцијама и војним истраживањима и развоју јединица (“Војни службени лист”, бр. 3/96) регулише и методологију процедура о подацима који се користе и налазе у документима за војне научне институције, као и то која документа се чувају.

Правилник о стицању научних звања у војним научним институцијама (“Војни службени лист”, бр. 21/00) регулише област чувања докумената стваралачког рада научника, начин одређивања критеријума научне компетентности и њеног коришћења приликом селекције за додељивање научних звања.

Правилник о научној делатности у Савезном МО и ВЈ (“Војни службени лист”, бр. 9/2001) регулише научне области од интереса за Војску, надлежност свих учесника у том процесу, планирање, креирање програма и финансирање, организацију и имплементацију, контролу и подношење извештаја као и чување докумената о целокупној научној делатности.

Правилник о последипломским студијама, усменом полагању докторског испита и одбрану докторске тезе у војним школама (“Војни службени лист”, бр. 5/95) регулише организацију последипломских студија, начин полагања усменог докторског испита, начин пријављивања и одбране докторске дисертације, одабир комисије и коришћење тог рада у војним школама и научним институцијама.

И поред претходно наведене регулативе, постоје још три додатна правна документа:

1. Правилник о платама и другим примањима професионалних војника и цивила на служби у ВЈ (“Службени лист СРЈ”²¹, бр. 35/94, 9/96, 1/00 и 2/00) који прописује да цивилу на служби у Војсци, академско звање и титула, има удела у плати, и у зависности од посла који се обавља, плата може бити повећана за 2-10%.

²¹ Савезна Република Југославија

Цивилима се повећава плата уколико је једна од напред наведених звања или титула директно повезана са послом који он/она тренутно обавља. Али овим Правилником, није регулисано повећање плата официрима који имају академска звања или титуле, што може бити схваћено као озбиљан недостатак.

2. Правилник о опремању ВЈ оружјем и војном опремом у мирнодопско доба (“Војни службени лист”, бр. 25/96)
3. Правилник о организацији војних школа и војних научно-истраживачких институција.

У прегледу научних институција, само су наведене институције држава чланица (Србије и Црне Горе), али не и војне научне институције. Само као илустрација, ни Војно медицинска академија још није сврстана у документацију научних институција која се налази у Министарству просвете, технологије и развоја Републике Србије, упркос чињеници да Војно медицинска академија запошљава дипломиране студенте Медицинског факултета у Београду и да њихови сарадници држе предавања у многим медицинским школама и на факултетима у земљи и у иностранству.

Анекс Ц

Упутства за научно истраживачки рад

Упутства за научно истраживачки рад су урађена детаљно, поједностављено и на начин да би била применљива у методолошким правилима за одабир истраживачких задатака, планирање, развој пројеката, реализацију, верификовање и да би резултати истраживања били доступни свима унутар војне структуре. Упутства су првенствено намењена онима који планирају, организују и баве се научно истраживачким радом у Војсци, организационим јединицама, војним школама, истраживачима и истраживачким тимовима.

Упутства за проналаске заснована су на Закону о ВЈ (“Војни службени лист СРЈ”²², бр. 80/94 и 74/99), Закону о патентима (“Службени лист СРЈ”²³, бр. 15/95), Уредби о правилима признања патената или малих патената (“Службени лист СРЈ”²⁴, бр. 15/95), Уредби о одређивању класификованих проналазака који су важни за одбрану и безбедност СРЈ (“Војни службени лист”, бр. 10/97), Правилнику о научно истраживачкој делатности у ВЈ и Савезном МО (“Војни службени лист”, бр. 9/01) и Правилнику о опремању ВЈ оружјем и војном опремом у мирнодопско доба.

Истраживачка и научна звања или титуле могу бити додељени запосленима у Институту, као и појединцима који нису запослени у Институту, али су укључени у научно истраживачке пројекте које реализује Институт.

²² Савезна Република Југославија

²³ Савезна Република Југославија

²⁴ Савезна Република Југославија

